

Kâğıt krizi Orhan Pamuk'u nasıl etkiledi?

HALİL SOLAK

Uzak Dağlar ve Hatıralar, Orhan Pamuk'un 14 yıldır hemen her gün cep defterlerine aldığı notlardan ve yaptığı resimlerden bir seçki.

Birkaç yıl oluyor: Vaktiyle Yapı Kredi Yayınları'ndan çıkan ve ne piyasada ne de kütüphanelerde bir türlü bulunmadığım bir sergi kataloğunu incelemek için YKY'nin İstiklâl Caddesi'ndeki kütüphanesine gittim. Aradığım kitabı bulup bir köşeciğe iliştim.

Tesadüfe bakın, tam o sırada Orhan Pamuk da elinde çantası, kütüphaneye geldi. Çantasından birkaç küçük defter çıkarıp görevliye verdi. Görevli defterlerin sayfalarını teker teker tararken Pamuk bir yandan kahvesini içiyor bir yandan da tarama işlemine nezaret ediyordu. Meğerse o hazırlık, şu an elimde tuttuğum kitap için yapılmış. Böylece farkında olmadan Nobel ödüllü bir yazarın yeni kitabının yayın serüveninin -küçük de olsa- bir parçasına şahitlik ediyordum.

Uzak Dağlar ve Hatıralar, Pamuk'un 14 yıldır hemen her gün cep defterlerine aldığı notlardan ve yaptığı resimlerden bir seçki. Yazar, defterlerin ortaya çıkış sürecini şöyle anlatıyor:

"Bu defterlere yazmaya 2009 yılında başladım. Yalnız günlerimi, düşüncelerimi yazmıyordum. Arada elim kendiliğinden bir resim de çiziyordu. Her gün için bir sayfa vardı. Bir sayfaya sığsınlar diye yazı ve resimleri küçük tutuyordum. Olaylar, kelimeler, resimler her gün bir sayfaya sığmıyordu. 2012 yılından başlayarak daha çok yazmaya, resmetmeye ve senede iki defter doldurmaya başladım."

25 defterden süzülen *Uzak Dağlar ve Hatıralar*, Pamuk'un yazma alışkanlıklarından okuduğu kitaplara, seyahat izlenimlerinden rüyalarına uzanan bir çiçek dürbünü.

OSMANLI: İNCE BİR İPEK KOZASI

Mesela yazarın kitaplarını önce bir resim, bir sahne olarak canlandırdığını öğreniyoruz. Başka türlü romanı hayal edemediğini söyleyen Pamuk, hayal etmesine yardımcı olacak yerlere ve manzaralara gidiyor: "Böyle bir manzarayla karşılaşınca kafam kendiliğinden yazmak istediğim romanı gördüklerim ile yani manzara ile birleştirmeye başlıyorum."

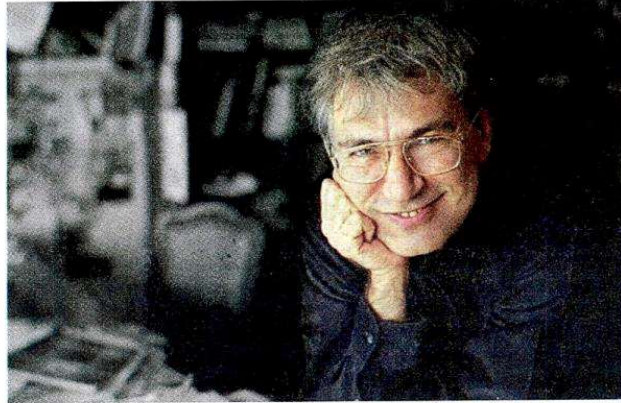
Manzaraların peşinde yaptığı yolculuklardan kalanları da paylaşıyor defterlerinde. 2015'teki Bursa gezisinde Tanpınar'ın şehirde, cami avlularında bulduğu şiirin hâlâ hissedildiğini, altmışların başında geldiğinde de ilk padişahların türbelerini aynı tarih ve Osmanlı duygusuyla ziyaret ettiğini hatırlıyor Pamuk: "BURSA'DA OSMANLI imparatorluk değil henüz: Daha zarif, daha ince bir ipek kozası henüz."

Bu arada Pamuk'la ilgili ilginç ve şaşırtıcı bilgiler de öğreniyoruz. O da inşaat makinelerini ilgiyle seyreden meraklılardan biriymiş meğerse. Tophane'de Galataport'un yapımı sırasında kullanılan vinçlerden birini uzun uzun seyrettiğini not düşmüş defterine. Notlara vincin resmi eşlik ediyor tabii ki.

YIL 1974, PAMUK 22 YAŞINDA...

Ayrıca itinalı tasarımla, özel kâğıda, tülânî ebatla ve renkli basılan *Uzak Dağlar ve Hatıralar* tam anlamıyla koleksiyonluk bir kitap.

Başta kâğıt krizi olmak üzere baskı maliyetlerindeki olağanüstü artışa rağmen bu evsafta bir kitabın yayınlanması biz okurlar için sevindirici. Tabii ki bir yayınevi, Nobel ödüllü yazarın kitabını yayınlamak için bütün imkânlarını seferber edecektir, etmelidir de.

Orhan Pamuk

Uzak Dağlar ve
Hatıralar

Yapı Kredi Yayınları

2022

400 sayfa

Ama bir zamanlar kâğıt krizinin Orhan Pamuk'u dahi etkilediğini söylersem, inanır mısınız?

Yıl 1974. Pamuk 22 yaşında. Bir gün ailesine, yakınlarına ve tanıdıklarına "Ressam olmayacağım, romancı olacağım!" diyerek ilk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı yazmaya başladı. Çevresindekilerin, "İnsan yirmi iki yaşında hayatı tanımaz Orhan, yaşın ilerlesin, hayatı, insanları, dünyayı tanı, o zaman yazarsın romanını!" uyarılarına aldırmadı ve kaleme aldığı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Milliyet Roman Yarışması'na katıldı.

YAYINCILIĞIN EN ÇİLELİ YILLARI

"Ressam olmayacağım, romancı olacağım!" kararından beş yıl sonra Pamuk *Cevdet Bey ve Oğulları* ile yarışmada birinci oldu (Daha doğrusu birinciliği Mehmet Eroğlu ile paylaştı).

Milliyet Yayınları'nın yayın yönetmeni olarak seçiciler kurulunda bulunan Ülkü Tamer'in birincilik adayı zaten Pamuk'un kitabıydı. Hatta diğer üyelerin dikkatlerini bu romana çekmek için çabaladı.

Bu arada Türkiye'de büyük bir kâğıt krizi yaşanıyor. "Kitap basmak için piyasada kâğıt bulmak mucizelere bağlıydı" diyen Ülkü Tamer'e göre yayıncılığın en çileli yıllarıydı. *Kediler ve Kitaplar*'da o günleri şöyle anlatıyor:

"Tek forma baskısına yetecek kadar birkaç top kâğıt mı bulundu, hemen basımevine gönderiliyor, tek forma basılıyordu. Basılan forma da depoya. İki hafta sonra birkaç top kâğıt daha mı bulundu... Kalitesi, rengi başka olsa da... Zararı yok. Bir forma daha. Beş-altı formalık bir kitabın basımı bile aylar alıyordu bazen. Sayfalar da renk renk oluyordu. Kitabı yandan tutup sayfalarına bakınca her forma başka tonda..."

Yarışma sonuçlarının açıklanması yayıncılık açısından böyle zor bir döneme rastlamıştı. Milliyet Yayınları'nı yöneten Ülkü Tamer, genç yazarlara değer veren, pek çok genç yazarın ilk kitabını yayınlayan biriydi. Üstelik bir yayıncı olarak ticari açıdan düşününce de ödüllü bir kitabın tanıtım ve satış açısından -diğer kitaplara göre- yarışa birkaç adım önde başladığını düşünüyordu. Ancak kâğıt sorunu yüzünden satışı 300 bine ulaşan Erich von Däniken'in *Tarırların Arabaları*'nın bile yeni baskılarını yapmakta zorlandıkları bir dönemde Tamer, çok istemesine rağmen, oldukça hacimli bir roman olan *Cevdet Bey ve Oğulları*'nın basımını bir süre ertelemek mecburiyetindeydi. Kitap ancak 1982 yılında yayınlanacaktı.

O yıllarda kâğıdıyla, dizaynıyla, baskısıyla *Uzak Dağlar ve Hatıralar* niteliğinde bir kitap hayal bile edilemezdi sanırım.

Şimdi de hayal etmek zor gerçi. Bir ton kâğıt üretebilmek için gerekli enerji maliyetinin kâğıdın satış fiyatından katbekat yüksek olduğu bir dünyada, bir süre sonra böyle kitaplar da bize dağlar ve hatıralar kadar uzak kalacak gibi.